

**แนวทางและผลการจัดกิจกรรมของศูนย์พักพิงในภาวะภัยพิบัติตามหลัก
ไตรสิกขา เพื่อการเยียวยาและพัฒนาชีวิตผู้ประสบภัย : กรณีศึกษา
ศูนย์ช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประสบภัยน้ำท่วม มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

**The Approach and Results of Activities for Shelter of Flood
Victims by Threefold Learning Principle to Heal and Develop
Lives of Victims: Shelter Organized by
Mahachulalongkornrajavidyalaya University**

พระมหาสุเทพ สุทธิธนา โณ, พระธรรมาจารย์ เตชปญโญ
พระปณต คุณวฑูโต, ดร.อภิวัตรณ สายประดิษฐ์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

มหาอุทกภัยเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ส่งผลกระทบและทำให้เกิดความเสียหายอย่างฉับพลันต่อทรัพย์สิน ชีวิต จิตใจ และสังคมเป็นอย่างยิ่ง ศูนย์พักพิงและการจัดกิจกรรมของเหล่าอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประสบภัยเกิดขึ้นมากมายในหลายพื้นที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่ได้รับการจัดตั้งให้เป็นศูนย์พักพิงและดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประสบภัยน้ำท่วม โดยนำหลักไตรสิกขามาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมของศูนย์พักพิงในภาวะภัยพิบัติตามหลักไตรสิกขานั้น เริ่มต้นที่ด้านศีล คือ การเยียวยาผู้ประสบภัยทางกายภาพ ได้แก่ การจัดหาที่พักอาศัย อาหาร น้ำดื่ม น้ำใช้ สุขา และการสัญจร เป็นต้น เมื่อความต้องการทางกายภาพอันเป็นปัจจัยพื้นฐานต่อการดำรงชีวิตของผู้ประสบภัยได้รับการตอบสนองแล้ว จึงจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรม และกิจกรรมทางสังคม สร้างการมีส่วนร่วม พัฒนาระบบระเบียบทางสังคมที่เกื้อกูลต่อการเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ประสบภัยในยามวิกฤติ จากนั้นจึง

เน้นการจัดกิจกรรมด้านสมาธิ คือการเยียวยาและพัฒนาจิตใจ โดยอาศัยพิธีกรรมทางพุทธศาสนาร่วมกับการศึกษาเชิงพุทธจิตวิทยา และในท้ายที่สุดจึงเน้นการพัฒนาด้านปัญญา การวางท่าทีต่อความสูญเสีย และถ่ายทอดองค์ความรู้ในการพัฒนาปรับปรุงตน หลังภาวะภัยพิบัติ รวมทั้งการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพแก่ผู้ประสบภัย

ผลการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาพบว่า กิจกรรมมีส่วนช่วยให้ผู้ประสบภัยที่เข้าพักพิง ณ ศูนย์ช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประสบภัยน้ำท่วม มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์เกิดความพึงพอใจ, ความประทับใจ, การพัฒนาทางด้านจิตใจ และความสุขอย่างมีประสิทธิภาพ

Abstract

The great flood at the end of the year 2011 caused sudden damages to properties, mental states, societies and lives of vast population. Shelters made of volunteers cropped up in many locations to assist and rehabilitate victims. Mahachulalongkornrajavidyalaya University at Wangnoi campus, Ayutthaya Province was another unit who had taken to help victims through Buddhist Threefold Learning.

The organization of the activities for the victims using the Threefold Learning started with the healing of the physical needs, such as providing shelter, food and drinking water, toilets, transportation etc. After the basic needs were met, the program to develop Silā to shaping desirable behaviors and social manner ensued through the encouragement of the resident's participation to set the social orderliness which fosters the healing and developing life in crisis.

In the second stage, the activities were designed to cultivate Samadhi (concentration) to heal and develop mental states using Buddhist rituals in conjunction with Buddhist counseling. The third state focused on activities to develop wisdom concerning the attitude toward loss and the knowledge on adaptation of living after a disaster and also the career development.

The results of the activities based on the Threefold Learning on the residents at MCU were “satisfaction”, “good impression”, “mental development” and “happiness”.

๑. บทนำ

มหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ของประเทศไทย เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ทำให้ประชาชนจำนวนมากได้รับความเดือดร้อน และประสบกับความสูญเสียอย่างมากมาย หลายครอบครัวได้รับความเดือดร้อนอย่างรุนแรง จำเป็นต้องอพยพโยกย้ายไปพักอาศัยตามศูนย์พักพิงที่จัดขึ้นตามหน่วยงานต่างๆ ชั่วคราว ซึ่งโดยมากก็ได้มีการวางแผน หรือเตรียมการล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ และส่วนใหญ่เกิดขึ้นและดำเนินงานในรูปแบบของอาสาสมัคร ซึ่งแต่ละศูนย์ก็มีข้อจำกัด ชีตความสามารถ และแนวทางการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกัน

น.พ.อำพล จินดาวัฒนะ ในฐานะเลขาธิการคณะกรรมการจัดสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ระบุว่า มหาอุทกภัยที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังขาดความรู้และทักษะในการรับมือกับภัยพิบัติ ทั้งการป้องกัน การเตรียมความพร้อม และการฟื้นฟูเยียวยา^๑

ศ.สุริชัย หวันแก้ว ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิเคราะห์ว่า “การจัดการศูนย์พักพิงไม่ค่อยเป็นกระบวนการ ทั้งที่เหตุการณ์น้ำท่วมเกิดขึ้นในจังหวัดลพบุรี นครสวรรค์ก่อน พอน้ำใกล้ถึงกรุงเทพฯ ก็ยังไม่มีความพร้อมของการเตรียมการด้านสังคม”^๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในพื้นที่ประสบอุทกภัยอย่างรุนแรง อาคารของมหาวิทยาลัยกลายเป็นศูนย์ช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประสบภัยน้ำท่วมอีกแห่งหนึ่งสำหรับประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง ระหว่างเดือนตุลาคม ถึง ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ โดยได้รับความร่วมมือจากมูลนิธิชัยพัฒนา และโรงเรียนจิตรลดา จุดเด่นที่น่าศึกษาของศูนย์พักพิงแห่งนี้คือ การบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมโดยพระสงฆ์ที่นำเอาหลักพุทธธรรมมาเป็นแกนในการบริหารจัดการ แม้ว่าศูนย์พักพิงแห่งนี้จะได้รับผลกระทบและความเดือดร้อนจากมหาอุทกภัย ไม่ต่างจากนิคมอุตสาหกรรมบริเวณใกล้เคียง ระบบไฟฟ้าและน้ำประปาไม่สามารถใช้งานได้ตามปกติ อาคารที่พักพิงของผู้ประสบภัยล้อมรอบด้วยน้ำระดับสูงกว่า ๑ เมตร ต้องสัญจรเข้าออกด้วยเรือท้องแบน และสะพานที่สร้างขึ้นชั่วคราวในภายหลัง ในสถานการณ์เช่นนี้ ศูนย์พักพิงแห่งนี้ไม่เพียงสามารถบริหารจัดการงานของตนจนเรียบร้อยเป็นปกติเท่านั้น แต่ยังสามารถจัดกระบวนการที่

^๑ BioThai, “สมัชชาสุขภาพฯ ถอดบทเรียนสู้ภัยพิบัติ ๙ ข้อ”, <<http://www.biothai.net/news/11448>>, ๓๑ มีนาคม ๕๕.

^๒ ศูนย์ข่าวสารนโยบายสาธารณะ, “ศ.สุริชัย แนะนำหลักการมีส่วนร่วม บริหารจัดการศูนย์พักพิง หวังทำลายศักดิ์ศรีผู้ประสบภัย”, ๒๕๕๔, <<http://www.thaireform.in.th/2011-12-30-06-57-30/item/6609-2011-10-28-14-53-19.html>>, ๓๑ มีนาคม ๕๕.

ทำให้ผู้ประสบภัยเกิดความภาคภูมิใจ เกิดการรวมกลุ่มทางสังคมสามารถเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ประสบภัยตามหลักไตรสิกขา ทั้งทางกายภาพ พุทธกิจกรรม สังคม (ศีล) จิตใจ และปัญญา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยนี้จึงเกิดขึ้นเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมของศูนย์ช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประสบภัยน้ำท่วม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวิเคราะห์ผลของการจัดกิจกรรมดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดกิจกรรมภายในศูนย์พักพิงสำหรับผู้ประสบภัยในภาวะภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นได้เสมอในอนาคตให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาในส่วนของกิจกรรมสำหรับผู้ประสบภัยเป็นหลักเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงการดำเนินงานของศูนย์พักพิงยังมีส่วนงานอื่นที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบด้วย อาทิ การรับบริจาค การป้องกันน้ำ การรักษาความปลอดภัย การสื่อสาร การขนส่ง การรักษาพยาบาล ฯลฯ

๒. ทฤษฎีและแนวคิดในการจัดการศูนย์พักพิงในภาวะภัยพิบัติ

ศูนย์ประสานจัดการความรู้เพื่อรับมือภัยพิบัติ (ศจภ.) ได้จัดทำแนวทางการจัดตั้งศูนย์พักพิงชุมชนชั่วคราว^๓ โดยมีคำแนะนำให้เลือกสถานที่ที่ปลอดภัย เข้าถึงได้ง่าย มีพื้นที่และอาคารเหมาะกับการรองรับผู้ประสบภัย (ใช้พื้นที่ ๓.๕ ตารางเมตรต่อคน) และมีการจัดเตรียมระบบดัดแปลงระบบไฟฟ้า, ระบบน้ำ, ระบบอาหาร, ระบบสุขาภิบาล, ระบบดูแลสุขภาพและป้องกันโรค, ระบบความปลอดภัย, ระบบการสื่อสาร, ระบบการขนส่งลำเลียง, ระบบการจัดการ

คณะกรรมการ KM โรงพยาบาลสวนสราญรมย์^๔ เสนอบทเรียนการจัดการตั้งศูนย์พักพิงช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติน้ำท่วม โดยสรุปการจัดการศูนย์พักพิงเป็น ๗ ด้าน ได้แก่ (๑) ระบบฐานข้อมูลของศูนย์ (๒) การบริหารจัดการทั่วไป (๓) ด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อม การจราจร ระบบความปลอดภัย (๔) ด้านเครื่องอุปโภคบริโภค (๕) การจัดการเรื่องการบริจาค (๖) บริการทางการแพทย์ทั้งร่างกายและจิตใจ (๗) การดูแลจิตใจของผู้ให้การดูแลที่ศูนย์พักพิง

^๓ ศูนย์ประสานจัดการความรู้เพื่อรับมือภัยพิบัติ (ศจภ.), “แนวทางการจัดตั้งศูนย์พักพิงชุมชนชั่วคราว”, ๒๕๕๔, <<http://technology.in.th/thaiflood/2011/12/18/shelfter/>>, ๓๑ มีนาคม ๕๕.

^๔ คณะกรรมการ KM โรงพยาบาลสวนสราญรมย์, “บทเรียนการจัดการตั้งศูนย์พักพิงช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติน้ำท่วมของโรงพยาบาลสวนสราญรมย์”, ๒๕๕๔, <http://61.19.203.117/knowledge/pdf/km/18_km.pdf>, ๓๑ มีนาคม ๕๕.

กรมสุขภาพจิตเสนอกรอบการดำเนินงานช่วยเหลือด้านการเยียวยาและฟื้นฟูจิตใจ ผู้ประสบอุทกภัยในศูนย์พักพิง^๕ โดยการจัดกิจกรรมดังนี้ (๑) การจัดบริการภายใต้ภาวะวิกฤต (๒) กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการศูนย์/จุดพักพิง ในส่วนของการจัดบริการภายใต้ภาวะวิกฤตกรมสุขภาพจิตเสนอกิจกรรมดังนี้ (๑) การให้ความช่วยเหลือเยียวยาจิตใจ โดยการปฐมพยาบาลด้านจิตใจ (๒) การค้นหาผู้ประสบภัยที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพจิต โดยการประเมินคัดกรองภาวะสุขภาพจิต ด้วยแบบประเมิน ST5 และ DS8 (๓) ให้การปรึกษาปัญหาสุขภาพจิตรายบุคคลและกลุ่ม (๔) ให้คำปรึกษาครอบครัวในกรณีที่ครอบครัวสงสัยว่ามีปัญหา (๕) การจัดกิจกรรมคลายเครียดรายบุคคล เช่น Breathing Exercise การนวดสัมผัส (๖) การจัดกิจกรรมเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต (๗) การให้สุขภาพจิตศึกษา (๘) กรณีพบผู้มีปัญหาสุขภาพจิต ฝ้าระวังโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในศูนย์พักพิง และมีระบบการส่งต่อกรณีพบปัญหาสุขภาพจิตรุนแรงหรือยุ่งยากซับซ้อน เพื่อส่งต่อผู้เชี่ยวชาญ

ศ.สุริชัย หวันแก้ว ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์พักพิงว่า “ศูนย์พักพิงจะต้องไม่ใช่ศูนย์เรียกหาบริการ ไม่ใช่ศูนย์สงเคราะห์ และไม่จำเป็นต้องจัดให้เป็นโรงแรมชั้นหนึ่ง ที่พักชั้นดี เพราะจะไม่สอดคล้องกับชีวิตปกติ นิสัยพื้นฐาน ทำให้ผู้ประสบภัยปรับตัวได้ยาก ซึ่งเท่ากับว่าสุขภาพจิตใจถูกซ้ำเติมไปโดยปริยาย แต่ศูนย์พักพิงจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ประสบภัยได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้อื่น ทั้งทำอาหาร ฝ้ายาม ฯลฯ เพื่อไม่ไปทำลายศักดิ์ศรีของผู้ประสบภัย ในทางกลับกันผู้ประสบภัยย่อมเข้าใจผู้ประสบภัยด้วยกันดีกว่า อีกทั้งผู้ที่เข้ามาในศูนย์ฯ ก็ยังเป็นหน่วยครอบครัวชุมชนที่สามารถจัดการตนเองได้”^๖

^๕ กรมสุขภาพจิต, “กรอบการดำเนินงานช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตผู้ประสบอุทกภัย”, < [http:// www.mcc-galya.com/index.php?m=negotiation](http://www.mcc-galya.com/index.php?m=negotiation)>, ๓๑ มีนาคม ๕๕.

^๖ ศูนย์ข่าวสารนโยบายสาธารณะ, “ศ.สุริชัย แนะนำหลักการมีส่วนร่วม บริหารจัดการศูนย์พักพิง หวันทำลายศักดิ์ศรีผู้ประสบภัย”, ๒๕๕๔, <<http://www.thaireform.in.th/2011-12-30-06-57-30/item/6609-2011-10-28-14-53-19.html>>, ๓๑ มีนาคม ๕๕.

๓. แนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับศูนย์พักพิง ในภาวะภัยพิบัติตามหลักไตรสิกขา

มหาอุทกภัยเป็นเหตุให้เกิดความสูญเสียมากมาย และความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก นั้นเป็นความทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงสอนหนทางในการดับทุกข์ กล่าวคือ อริยมรรคมีองค์ ๘ วิธีปฏิบัติ ต่อมรรคอริยสังค คือ ภavana การทำให้เจริญ ซึ่งสรุปลงได้ในหลักปฏิบัติที่เรียกว่า ไตรสิกขา อันประกอบด้วย อธิศีลสิกขา คือการฝึกหัดพัฒนาความประพฤติอันสุจริต อธิจิตตสิกขา คือการฝึกหัดพัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต และ อธิปัญญาสิกขา คือการฝึกหัดพัฒนาปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนถึงความพ้นทุกข์

ประเด็นสำคัญคือ การปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนามีใช่เพียงการบรรเทาความทุกข์ที่เกิดขึ้นแล้วเท่านั้น หากแต่ยังทำลายมูลเหตุแห่งความทุกข์และไม่ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นอีกต่อไป อันหมายถึงการสิ้นอาสวะ ดังนั้น หากนำหลักปฏิบัตินี้มาใช้กับผู้ประสบภัย ก็จักสามารถช่วยเหลือและเยียวยาความทุกข์ใจแก่ผู้ประสบภัย ทั้งยังเป็นการพัฒนาจิตใจให้องงามยิ่งขึ้น แม้นิยามที่ประสบกับความทุกข์ ความสูญเสียอย่างรุนแรง ดังกรณีของนางกิสสาโคตมี^๗

เมื่อเกิดภาวะภัยพิบัติขึ้นย่อมทำให้ประชาชนจำนวนมากไม่เพียงประสบกับความสูญเสียทางด้านชีวิตและทรัพย์สิน ขาดแคลนที่พักอาศัย อาหาร และปัจจัยอื่นๆ ในการดำรงชีวิตเท่านั้น แต่ยังสามารถได้รับความทุกข์ทรมานทางจิตใจอีกด้วย การจัดกิจกรรมภายในศูนย์พักพิงในภาวะภัยพิบัติจึงมีเป้าหมายที่จะช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประสบภัยแบบองค์รวม ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งดูแลทั้งด้านกายภาพ พฤติกรรม และสังคม (ศีล) จิตใจ และปัญญา เพื่อให้ผู้ได้รับความเดือดร้อนผ่อนคลายใจ (calmness) สามารถใช้ศักยภาพของตนเองคลี่คลายปัญหาและช่วยเหลือผู้อื่นได้ (collective self-efficacy) มีความผูกพันกันในครอบครัวและกับเพื่อนร่วมทุกข์ (connectedness) แม้ว่าภาวะวิกฤติจะผ่านพ้นไปแล้ว แต่ความสัมพันธ์ทางใจระหว่างผู้ได้รับความเดือดร้อนด้วยกันก็ยังคงอยู่ ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายหลัก คือ การทำให้ผู้ได้รับความเดือดร้อนเหล่านั้นมีความเข้มแข็ง มีความพร้อมทางจิตใจ สามารถเติบโต (growth) และดำเนินชีวิตหลังผ่านพ้นภัยพิบัติไปได้ด้วยดี

ศูนย์ช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประสบภัยน้ำท่วม มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้วางแนวทางการจัดกิจกรรมแก่ผู้ประสบภัยตามหลักไตรสิกขา โดยแบ่งออกเป็น ๕ ระยะ ในระยะที่ ๑ และ ๒ เป็นระยะของการพัฒนาด้านศีล คือ ด้านกายภาพ พฤติกรรม และสังคม ในการอยู่ร่วมกันด้วยความรักสามัคคี พร้อมที่จะช่วยเหลือกันและกันอย่างเป็นระบบระเบียบและเรียบร้อย ระยะที่ ๓ เป็นระยะของการพัฒนาด้านจิตใจ คือ การฟื้นฟูสภาวะทางจิตใจ ด้วยศาสนพิธี การทำวัตรสวดมนต์ จิตต

^๗ อ.เอกก.อ. (ไทย) ๓๓/๑๕๐/๕๐.

ภavana ศิลปะบำบัด และการปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยา ระยะที่ ๔ เป็นระยะของการพัฒนาด้านปัญญา ด้วยกิจกรรมเชิงพุทธ การให้ความรู้เพื่อการปรับตัวในด้านต่างๆ และการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาชีพ สำหรับประกอบอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ ระยะที่ ๕ เป็นระยะของการส่งกลับภูมิสำเนาและการติดตามผล โดยมีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

ระยะที่ ๑ : การเยียวยาทางกายภาพ ด้วยการจัดระบบส่งมอบของบริจาคต่างๆ ให้แก่ผู้พักพิง การจัดหาที่พักอาศัยที่ถูกสุขลักษณะและให้ความสะดวกสบายพอประมาณ จัดหาระบบสาธารณสุขโรค เช่น อาหาร น้ำดื่ม น้ำใช้ เครื่องนุ่งห่ม สุขา การดูแลด้านการแพทย์ รวมถึงการทำระบบฐานข้อมูลผู้พักพิง และการปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยารายบุคคล ในระยะที่มีความเศร้าโศก หรือ ตื่นตกใจมาก

ระยะที่ ๒ : การเยียวยาด้านพฤติกรรมและระบบสังคม โดยกำหนดระเบียบภายใต้กรอบของศีล ๕ มีการรวมกลุ่ม พึ่งพาตนเอง ทำงานอาสาสมัครช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น ทำความสะอาด ขนย้ายสิ่งของ ขับเรือ รักษาความปลอดภัย ฯลฯ อันก่อให้เกิดพลังกลุ่มและความรักสามัคคี นอกจากนี้ ยังจัดกลุ่มผู้พักพิงตามตำแหน่งที่พักเป็นกลุ่มย่อย เสมือนว่าเป็นหมู่บ้าน และหลายหมู่บ้านรวมเป็นตำบล หลายตำบลรวมเป็นอำเภอ โดยแต่ละหมู่บ้านจะเลือกตัวแทนมาทำหน้าที่ผู้ใหญ่บ้าน และกำนันตามลำดับ เพื่อความสะดวกในการดูแลสมาชิกของตนเอง และประสานงานกับพระอาสาสมัครที่มาทำหน้าที่เสมือนเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอในการจัดกิจกรรมต่างๆ อาทิ การ

จัดแจกอาหาร การพาเด็กไปเรียนหนังสือ การทำความสะอาดประจำสัปดาห์ และการทำบุญตักบาตร ในวันพระ การเปิดร้านอาสาประจำหมู่บ้านเพื่อให้บริการแก่ผู้พักพิงโดยไม่คิดค่าบริการ เช่น ร้านตัดผม ร้านซ่อมเสื้อผ้า ฯลฯ

ระยะที่ ๓ : การเยียวยาด้านจิตใจแก่ผู้พักพิง โดยพระจากฝ่ายบริการฝึกอบรม พระนิสิต จากภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มจร. พระอาสาสมัครจากวัดญาณเวศกวัน และคฤหัสถ์ อาสาสมัครทั่วไปเข้าเยี่ยมเยียนผู้พักพิง สร้างสัมพันธ์ภาพและกำลังใจ จากนั้นทำการคัดกรองภาวะ สุขภาพจิตด้วยแบบประเมิน ST5 และ DS8 แล้วจึงให้การปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยาทั้งแบบกลุ่มเป็น รายตำบล (ที่จัดตั้งขึ้น) และรายครอบครัว หรือรายบุคคล แล้วแต่กรณี นอกจากนั้นยังมีการจัด กิจกรรมสันทนาการ และกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำวัตรสวดมนต์เช้าและเย็น การแสดงธรรม หลังทำวัตร การภาวนาในอิริยาบถต่างๆ อย่างง่ายๆ ประจำวัน การแผ่เมตตาแก่ผู้ร่วมทุกข์ การทำบุญตักบาตรในวันพระ การเจริญพระพุทธรูปและประพรมน้ำพระพุทธรูปในโอกาสสำคัญ ต่างๆ การจัดกิจกรรมบำบัดเพื่อช่วยให้ผู้พักพิงมีสมรรถภาพในการทำงานที่กำลังทำ ซึ่งจะช่วยให้มีความทุกข์ ความท้อแท้ต่างๆ ได้แก่ การฝึกโยคะ การบริหารร่างกายเชิงพุทธ การนวดบำบัด ดนตรีบำบัด ศิลปะ บำบัด สร้างสรรค์งานฝีมือ ประดิษฐ์งานศิลป์ต่างๆ จัดงานลอยกระทงและการประกวดนางนพมาศ เป็นต้น

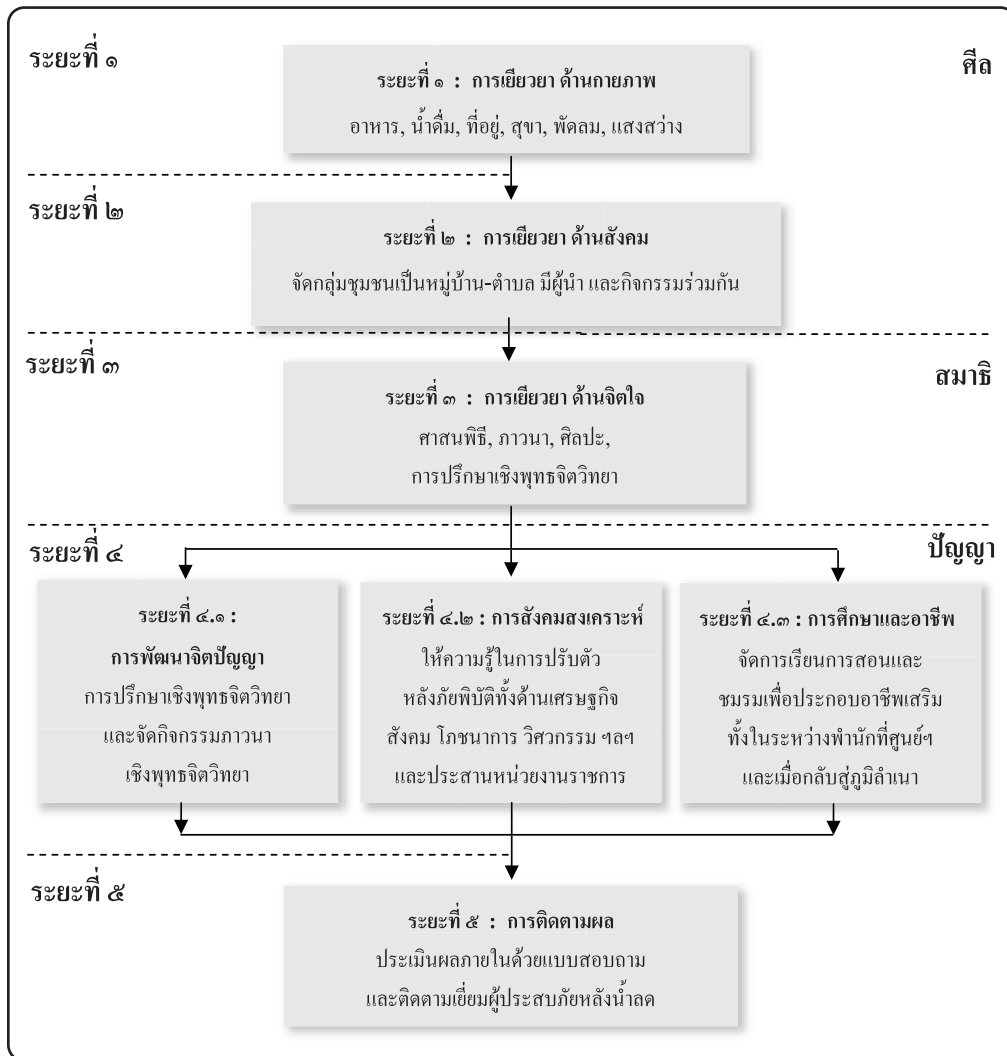
ระยะที่ ๔ : การพัฒนาปัญญา เสริมสร้างศักยภาพแก่ผู้พักพิง ด้วยการให้การปรึกษาเชิง พุทธจิตวิทยารายบุคคลและรายกลุ่มตามหลักอริยสัจ ๔ เพื่อให้ผู้พักพิงเกิดความตระหนักรู้และ ยอมรับในปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมกับเตรียมความพร้อมทางกายและใจ สำหรับการฟื้นฟูสภาพและ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหลังน้ำลด อีกทั้งยังให้คำแนะนำเรื่องการเป็นอยู่อย่างมีสติกับภาวะที่ต้องเผชิญ อยู่ในปัจจุบันร่วมกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของผู้พักพิงตามช่วงอายุ เพื่อให้เกิดการ ปรับปรุงพัฒนาตนหลังผ่านพ้นภัยพิบัติ โดยแยกเป็นกลุ่มกิจกรรมใหญ่ ๓ กลุ่ม ดังนี้

๑. การพัฒนาจิตปัญญา มีการสำรวจปัญหา และการให้การปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยา ประกอบกับการจัดกิจกรรมภาวนาเชิงพุทธจิตวิทยา

๒. การสังคมสงเคราะห์ ให้ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารและสถานการณ์ที่จำเป็นในการ ปรับตัวหลังภัยพิบัติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม โภชนาการ วิศวกรรม ฯลฯ

๓. การศึกษาและอาชีพ จัดการเรียนการสอนตามระดับชั้นให้แก่เด็กในวัยเรียน โดยการ สนับสนุนจากโรงเรียนจิตรลดาและโรงเรียนอาสาสมัครอื่นๆ ส่วนกลุ่มผู้ใหญ่มีการจัดตั้งชมรมเพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิชาชีพและประกอบอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ ทั้งในระหว่างพำนักที่ศูนย์ฯ และเมื่อเดินทางกลับบ้านแล้ว จากนั้นเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วยการสร้างตราสินค้า “น้ำมือ” ส่งเสริมด้านการจัดหา ทุน และการตลาด

นอกจากนั้น เมื่อผู้พักพิงลากลับบ้าน ศูนย์จะเสริมกิจกรรมภาวนา “เติมความหวังก่อนอำลา ภาวนาด้วยรัก” เป็นกิจกรรมกลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยา เพื่อเตรียมพร้อมจิตของผู้ที่ลากลับให้ก้าวเดินออกจากศูนย์พักพิงสู่ถิ่นฐานอย่างมีสติ และสามารถที่จะเผชิญกับภาพที่จะต้องพบเห็นในครั้งแรก ด้วยกิจกรรมวาดภาพเพื่อนำมาสู่การสนทนาแลกเปลี่ยนอันจะก่อให้เกิดปัญญา รู้คิด พร้อมนำมาสู่การเจริญภาวนาเพื่อความมั่นคงแห่งจิตใจ และอธิษฐานจิตเพื่อชีวิตใหม่ส่งท้ายการกลับบ้านในวันรุ่งขึ้น ด้วยความร่วมมือของจิตและปัญญา ดังแผนภูมิที่จะนำเสนอต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๑ แนวทางการจัดกิจกรรม ศูนย์ช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประสบภัยน้ำท่วม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระยะที่ ๔ : ประเมินและติดตามผลระยะสั้น ด้วยกระดานรับฟังความคิดเห็น และการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจและความต้องการก่อนเดินทางกลับภูมิลำเนา แล้วจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนกลับบ้าน โดยการภาวนากลุ่มย่อย จากนั้นจัดให้มีรถและพระอาสาสมัครส่งผู้พักพิงถึงบ้าน ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือซ่อมแซมที่อยู่อาศัยในบางกรณี ติดตามเยี่ยมเยียนผู้พักพิงหลังผ่านพ้นภัยพิบัติ ซึ่งก่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสามารถของตนเองและมีความหวังที่จะดำเนินชีวิตต่อไป โดยมีเครือข่ายทางสังคมที่มีสายสัมพันธ์อันงดงาม

การจัดกิจกรรมเชิงสังคมเป็นจุดเด่นประการหนึ่งของการบริหารจัดการศูนย์พักพิงตามหลักไตรสิกขา เพราะสามารถสร้างให้เกิดความมีส่วนร่วม และทำให้ผู้พักพิงมีความภูมิใจในคุณค่าและศักยภาพของตน อีกทั้งการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการในศูนย์พักพิงเลียนแบบระบบการปกครองในชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตที่ผู้พักพิงรู้สึกคุ้นเคยทำให้เกิดความเข้าใจ และให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี โดยมีพระอาสาสมัครจิตวิทยาเป็นเจ้าคณะตำบล เพื่อตรวจสอบความเป็นอยู่ รับทราบสถานการณ์ประจำวัน ตรวจสอบรายชื่อ การย้ายเข้า-ออก รวมทั้ง หมุนเวียนเข้าเยี่ยมเยียนชาวบ้านที่ละหมู่บ้าน เพื่อให้การปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยาแบบกลุ่ม เสริมกำลังใจ สำรองปัญหา พัฒนาศักยภาพผู้ได้รับความเดือดร้อน โดยทำงานร่วมกับกำนันและผู้ใหญ่บ้านอย่างใกล้ชิดและเป็นกันเอง

กิจกรรมที่หน่วยงานหรืออาสาสมัครอื่นๆ มีความประสงค์จะเข้ามาร่วมจัดทำจะต้องผ่านการจัดลำดับและพิจารณาจากคณะพระอาสาสมัครประจำศูนย์พักพิง เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงกับกระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา และสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของผู้พักพิง โดยไม่ยึดความต้องการของอาสาสมัครที่จะเข้ามาจัดกิจกรรมเป็นหลัก เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้พักพิง

การจัดกิจกรรมในศูนย์พักพิงตามหลักไตรสิกขา นอกจากจะเป็นการช่วยแก้ปัญหา หรือความทุกข์ของผู้พักพิงแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้พักพิงทั้งในระดับบุคคลและชุมชน ตัวอย่างเช่น การฝึกอาชีพที่เน้นความสามารถของผู้พักพิงเป็นสำคัญ ทำให้ผู้พักพิงเกิดความภาคภูมิใจ และเกิดการรวมกลุ่มเพื่อผลิตผลงานที่สอดคล้องกับทรัพยากร ความสามารถ และตลาดในท้องถิ่น เช่น ดอกไม้ประดิษฐ์ ถุงผ้า ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีการฝึกอาชีพตามความต้องการของผู้พักพิง เช่น การเพาะถั่วงอก เพื่อเป็นอาหารในยามขาดแคลนผักและผลไม้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมสำหรับผู้พักพิงตามหลักไตรสิกขา เป็นส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการศูนย์พักพิงในภาวะภัยพิบัติ ซึ่งมีกระบวนการในการเยียวยาความทุกข์ทั้งทางด้านกายภาพ พฤติกรรม สังคม จิตใจ และปัญญา นอกจากนี้ ยังเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้ประสบภัยตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน กระบวนการทั้งหมดนี้มีรากฐานจากการยอมรับในศักยภาพของความเป็นมนุษย์ ทั้งของอาสาสมัครที่เข้ามาทำหน้าที่ร่วมกันภายในศูนย์พักพิง และผู้พักพิงที่แม้ประสบกับความทุกข์ครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิต ทุกคนก็มีความสามารถที่จะผ่านพ้นปัญหาทั้ง

ปวงไปได้ และอาจใช้ปัญหาหรือความทุกข์นั้นเองเป็นโอกาสในการพัฒนาชีวิตให้เติบโตเข้มแข็งยิ่งขึ้นไป ทั้งนี้ก็ด้วยการกระทำของตนเองตามแนวทางอันประเสริฐที่เรียกว่าอริยมรรค

๔. ผลของกิจกรรมสำหรับศุภญ์พักพิงในภาวะภัยพิบัติตามหลักไตรสิกขา

๔.๑ ด้านศีล

การนำศีลมาเป็นหลักในการบริหารจัดการศุภญ์พักพิงซึ่งมีคนอยู่รวมกันจำนวนมากช่วยลดปัญหาและความวุ่นวายอันเกิดขึ้นจากการทะเลาะวิวาท การทำร้ายร่างกาย การหยิบฉวยสิ่งของที่ไม่ใช่ของตน การประพฤติผิดทางเพศ และการเสพสุรายาเสพติด ผู้พักพิงจึงอยู่ร่วมกันอย่างสบายกายสบายใจ รู้สึกลปลอดภัยทั้งในด้านชีวิตและทรัพย์สิน เป็นระบบระเบียบเกิดความสงบเรียบร้อย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการเยียวยาด้านจิตใจแก่ผู้พักพิงต่อไปด้วย

ส่วนระบบระเบียบนั้นก็ช่วยทำให้เกิดความเรียบร้อยสงบงาม ตัวอย่างเช่น การเข้าแถวรับสิ่งของบริจาค การเข้าแถวรับอาหาร ซึ่งช่วยลดปัญหาความขัดแย้งจากการแย่งชิงอาหารและสิ่งของบริจาค ทำให้ผู้พักพิงได้รับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึง เป็นธรรม ตรงตามความต้องการและความจำเป็นอย่างแท้จริง การมีระบบและความเป็นระเบียบจึงเป็นเหตุให้เกิดความเรียบร้อย ความงดงาม และทำให้จิตใจของผู้พักพิงแจ่มใสไร้ปัญหา

การเปิดโอกาสให้ผู้พักพิงมีส่วนร่วมในการปกครองกันเอง โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ทำให้การเฝ้าระวังผู้มีความสุ่มเสี่ยงต่อโรคเครียด โรคซึมเศร้าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ปัญหาของผู้พักพิงได้รับการแก้ไขเป็นรายบุคคลอย่างทันที่และทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็นความเจ็บป่วยทางด้านร่างกายหรือด้านจิตใจ ทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจ รู้จักให้อภัย รักใคร่สามัคคี และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ผู้พักพิงหลายรายยังได้เห็นคุณค่าและได้รับความสุขจากความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือกันและกัน โดยเฉพาะต่อคนพิการ คนชรา เด็ก และคนเจ็บป่วย หญิงอายุ ๒๘ ปี รายหนึ่งได้ให้ความเห็นว่า:

“การช่วยเหลือกัน การดูแลกัน ถึงแม้มันจะเป็นเรื่องเล็ก แต่พอทำแล้ว มันเป็นความสุขที่ใหญ่มาก”

และผู้พักพิงหญิงวัยรุ่นอายุ ๑๗ ปี กล่าวว่า :

“ได้เรียนรู้การใช้ชีวิตแบบแบ่งปัน คิดถึงคนที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ต้องมาก่อน การคิดถึงการให้เด็กได้กินได้อยู่ต้องมาก่อน”

การเปิดโอกาสให้ผู้พักพิงมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองนั้นยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้พักพิงมีจิตอาสาและทำงานต่างๆ ภายในศูนย์พักพิงด้วยความเต็มใจ ผู้พักพิงประมาณครึ่งหนึ่งสมัครใจช่วยงานต่างๆ (ดูตารางที่ ๑) เช่น ช่วยยกของ ลำเลียงอาหารและน้ำ ดูแลห้องน้ำทำความสะอาด ดูแลเด็ก คนชรา ฯลฯ แทนที่จะรอรับความช่วยเหลือแต่เพียงอย่างเดียว เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้พักพิงที่อาสาช่วยงานภายในศูนย์พักพิงแห่งนี้ มีดัชนีความสุขสูงกว่าผู้ที่ไม่ช่วยงานใดๆ และมีดัชนีความสุขสูงกว่าผู้พักพิงที่ทำกิจกรรมอย่างอื่น อาทิ นอนพักผ่อน ชมการแสดงศิลปะและความบันเทิง หรือแม้แต่ทำวัตรสวดมนต์ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าเมื่อผู้พักพิงได้ร่วมกันปฏิบัติงานด้วยจิตอาสา คือ ด้วยความสมัครใจและเต็มใจ พวกเขาจะรู้สึกว่าคุณค่า และจึงจะได้รับความสุขความภาคภูมิใจจากความเสียสละและแบ่งปัน ได้ช่วยเหลือผู้อื่นจนลิ้มความทุกข์ของตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นกำลังใจให้พวกเขาสามารถยืนหยัดต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ในชีวิตได้อย่างเข้มแข็งยิ่งขึ้นต่อไป

ตารางที่ ๑ จำนวนผู้ประสพภัยที่ทำงานอาสาสมัครภายในศูนย์พักพิง

งานอาสาสมัคร	หญิง	ชาย	รวม
ช่วยยกของ,น้ำและอาหาร	๒๐ (๑๓.๔๒%)	๑๙ (๑๙.๕๙%)	๓๙ (๑๕.๘๕%)
ช่วยงานทั่วไป	๑๒ (๘.๐๕%)	๒๓ (๒๓.๗๑%)	๓๕ (๑๔.๒๓%)
ดูแลห้องน้ำ, ทำความสะอาด,	๒๖ (๑๗.๔๕%)	๘ (๘.๒๕%)	๓๔ (๑๓.๘๒%)
ดูแลเด็ก,คนชรา,ผู้ป่วย	๑๖ (๑๐.๗๔%)	๙ (๙.๒๘%)	๒๕ (๑๐.๑๖%)
เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ช่วย	๘ (๕.๓๗%)	๑๓ (๑๓.๔๐%)	๒๑ (๘.๕๕%)
อื่นๆ	๘ (๕.๓๗%)	๗ (๗.๒๒%)	๑๕ (๖.๑๐%)
ไม่มีหน้าที่อะไร	๘๕ (๕๗.๐๕%)	๔๐ (๔๑.๒๕%)	๑๒๕ (๕๐.๘๑%)

๔.๒ ด้านสมาธิ

กิจกรรมพัฒนาสมาธิเพื่อผู้พักพิง ช่วยเยียวยาจิตใจที่กำลังวิตกกังวล เครียด เศร้าโศก และเป็นทุกข์ ให้ได้พบความสงบ ความผ่อนคลาย เอื้อโอกาสให้เกิดศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิและปัญญา เป็นการพัฒนาชีวิตอย่างยั่งยืน และสร้างความพร้อมในการปรับตัวหลังภัยพิบัติ กิจกรรมต่างๆ มุ่งให้จิตจดจ่อกับสิ่งที่ทำ เมื่อจิตนิ่งสมาธิเกิดขึ้น ผู้พักพิงจึงได้รับความสงบ และคลายความทุกข์ที่มีไปชั่วขณะ เมื่อทำการประเมิณผล ผู้พักพิงกล่าวว่า เกิดความเปลี่ยนแปลงในจิตใจหลายประการภายหลังผ่านพ้นภัยพิบัติ เช่น มีกำลังใจมากขึ้น เข้มแข็งและอดทนมากขึ้น รู้จักต่อสู้กับชีวิต เกิดความสบายใจ คลายความทุกข์ ความกังวล และมีจิตใจที่สงบขึ้นจากการได้สวดมนต์ ฟังธรรมะ และ

ปฏิบัติธรรม (ดูตารางที่ ๒) จากการประเมินผลด้านกิจกรรมจึงพบว่า ความพึงพอใจสูงสุดของผู้พักพิงในระหว่างพักอาศัยอยู่ในศูนย์พักพิงแห่งนี้ คือ “การทำวัตร สวดมนต์ เข้า เย็น” (ค่าเฉลี่ย ๔.๖๔ จากคะแนนเต็ม ๕) รองลงมาคือ “การตัดบาตร การทำความสะอาดใหญ่” (ค่าเฉลี่ย ๔.๕๗) และ “กิจกรรมพิเศษเกี่ยวกับธรรมะ ความรู้และการใช้ชีวิต” (ค่าเฉลี่ย ๔.๔๙) ตามลำดับ (ดูตารางที่ ๓)

ตารางที่ ๒ ความเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจของผู้พักพิงหลังผ่านภัยพิบัติ

	หญิง	ชาย	รวม
ได้กำลังใจ จิตใจแจ่มใส มีความสุขเพราะธรรมะ			
สบายใจ มีสุข คลายทุกข์และความกังวล จิตใจแจ่มใส	๑๖ (๑๐.๗๔%)	๖ (๖.๑๙%)	๒๒ (๘.๙๔%)
เข้มแข็งอดทนมากขึ้น มีกำลังใจสู้กับชีวิตต่อไป	๔๗ (๓๑.๕๕%)	๒๗ (๒๗.๘๕%)	๗๔ (๓๐.๐๘%)
จิตใจสงบจากการสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม ฟังธรรม	๑๖ (๑๐.๗๔%)	๘ (๘.๒๕%)	๒๔ (๙.๗๖%)
รวม	๗๙ (๕๓.๐๒%)	๔๑ (๔๒.๒๗%)	๑๒๐ (๔๘.๗๘%)
ได้แนวทางในการดำเนินชีวิต			
ได้เห็นน้ำใจและความเอื้ออาทรต่อกัน ทำให้รู้จักเพื่อแผ่ เสียสละ และช่วยเหลือผู้อื่น	๑๓ (๘.๗๒%)	๑๐ (๑๐.๓๑%)	๒๓ (๙.๓๕%)
ได้ข้อคิดหลายอย่างเพื่อใช้ดำเนินชีวิตต่อไป	๕ (๓.๓๖%)	๒ (๒.๐๖%)	๗ (๒.๘๕%)
ได้เห็นข้อบกพร่องของตัวเองรู้ว่าจะปรับปรุงอย่างไร ตั้งใจเมื่อกลับบ้านจะทำแต่ความดีงาม	๓ (๒.๐๑%)	๓ (๓.๐๙%)	๖ (๒.๔๔%)
ทำให้มีระเบียบและความรับผิดชอบมากขึ้น	๒ (๑.๓๔%)	๑ (๑.๐๓%)	๓ (๑.๒๒%)
รู้ว่าไม่ควรประมาท	- (๐.๐%)	๒ (๒.๐๖%)	๒ (๐.๘๑%)
รู้ว่าต้องมีสติ	๑ (๐.๖๗%)	- (๐.๐%)	๑ (๐.๔๑%)

จะใช้ชีวิตให้มีประโยชน์	-	๑	๑
	(๐.๐%)	(๑.๐๓%)	(๐.๔๑%)
รวม	๒๔	๑๙	๔๓
	(๑๖.๑๑%)	(๑๙.๕๙%)	(๑๗.๔๘%)
ได้ธรรมะ			
มองเห็นธรรมชาติของสิ่งแวดล้อมและบุคคลซึ่งเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา, เข้าใจชีวิตมากขึ้น	๖	๔	๑๐
	(๔.๐๓%)	(๔.๑๒%)	(๔.๐๗%)
รู้ว่าไม่ใช่เราคนเดียวที่ประสบปัญหา	๔	๑	๕
	(๒.๖๘%)	(๑.๐๓%)	(๒.๐๓%)
ไม่ยึดติดในทรัพย์สินเงินทอง	๓	๑	๔
	(๒.๐๑%)	(๑.๐๓%)	(๑.๖๓%)
รู้ว่าทุกสิ่งเกิดขึ้นได้ ชีวิตของคนไม่มีอะไรแน่นอน	๒	-	๒
	(๑.๓๔%)	(๐.๐%)	(๐.๘๑%)
ยอมรับความจริง	๑	-	๑
	(๐.๖๗%)	(๐.๐%)	(๐.๔๑%)
รู้ว่าแม้ทุกข์ก็มีสุข ทุกปัญหาแก้ได้	๑	-	๑
	(๐.๖๗%)	(๐.๐%)	(๐.๔๑%)
รวม	๑๗	๖	๒๓
	(๑๑.๔๑%)	(๖.๑๙%)	(๙.๓๕%)
ได้ประสบการณ์			
ได้ความรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์	๕	๔	๙
	(๓.๓๖%)	(๔.๑๒%)	(๓.๖๖%)
ได้เรียนรู้วิธีการใช้ชีวิตเมื่อประสบภัย	๑	๒	๓
	(๐.๖๗%)	(๒.๐๖%)	(๑.๒๒%)
ได้รู้จักนิสัยของคน ได้ “รู้เขา-รู้เรา”	๑	๑	๒
	(๐.๖๗%)	(๑.๐๓%)	(๐.๘๑%)
ไม่ตัดลีนจากลักษณะภายนอก	๑	๑	๒
	(๐.๖๗%)	(๑.๐๓%)	(๐.๘๑%)
รวม	๗	๗	๑๔
	(๔.๗๐%)	(๗.๒๒%)	(๕.๖๙%)
อื่นๆ	๑	๔	๕
	(๐.๖๗%)	(๔.๑๒%)	(๒.๐๓%)

ตารางที่ ๓ ความพึงพอใจด้านกิจกรรม

		การจำแนกความถี่					ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
การทำวัตร สวดมนต์ เจริญสมาธิ	หญิง	- (๐.๐%)	๑ (๐.๗%)	๙ (๖.๑%)	๒๗ (๑๘.๕%)	๑๑๐ (๗๔.๘%)	๔.๖๗	๐.๖๒๑
	ชาย	- (๐.๐%)	- (๐.๐%)	๘ (๘.๒%)	๒๓ (๒๓.๗%)	๖๖ (๖๘.๐%)	๔.๖๐	๐.๖๔๐
	รวม	- (๐.๐%)	๑ (๐.๕%)	๑๗ (๗.๐%)	๕๐ (๒๐.๕%)	๑๗๖ (๗๒.๑%)	๔.๖๔	๐.๖๒๘
การตัดกบฏ การทำความสะอาดยุทธกิจทุกวันพระ	หญิง	- (๐.๐%)	๒ (๑.๕%)	๑๐ (๖.๘%)	๔๒ (๒๘.๕%)	๙๕ (๖๓.๕%)	๔.๕๕	๐.๖๘๔
	ชาย	- (๐.๐%)	- (๐.๐%)	๗ (๗.๕%)	๒๓ (๒๔.๒%)	๖๕ (๖๘.๕%)	๔.๖๑	๐.๖๒๔
	รวม	- (๐.๐%)	๒ (๐.๘%)	๑๗ (๗.๐%)	๖๕ (๒๖.๗%)	๑๖๐ (๖๕.๕%)	๔.๕๗	๐.๖๖๑
กระดานข่าวความรู้สำหรับผู้ประสบภัย	หญิง	๑ (๐.๗%)	๓ (๒.๐%)	๒๖ (๑๗.๗%)	๖๑ (๔๑.๕%)	๕๖ (๓๗.๑%)	๔.๑๔	๐.๘๒๘
	ชาย	๑ (๑.๑%)	๒ (๒.๒%)	๒๐ (๒๑.๕%)	๓๑ (๓๓.๓%)	๓๕ (๔๑.๙%)	๔.๑๓	๐.๙๐๐
	รวม	๒ (๐.๘%)	๕ (๒.๑%)	๔๖ (๑๙.๒%)	๙๒ (๓๘.๘%)	๙๑ (๓๙.๖%)	๔.๑๔	๐.๘๕๔
ชมรม อาชีพ เพาะถั่ว ถักไหมพรม ประดิษฐ์ดอกไม้	หญิง	๒ (๑.๕%)	๔ (๒.๗%)	๒๗ (๑๘.๕%)	๕๘ (๓๙.๗%)	๕๕ (๓๗.๗%)	๔.๑๐	๐.๘๐๙
	ชาย	๑ (๑.๑%)	๑ (๑.๑%)	๑๙ (๒๐.๕%)	๒๙ (๓๑.๒%)	๔๓ (๔๖.๒%)	๔.๒๐	๐.๘๗๙
	รวม	๓ (๑.๓%)	๕ (๒.๑%)	๔๖ (๑๙.๒%)	๘๗ (๓๖.๕%)	๙๘ (๔๑.๐%)	๔.๑๔	๐.๘๘๕
กิจกรรมพิเศษ เกี่ยวกับความบันเทิง	หญิง	- (๐.๐%)	๒ (๑.๕%)	๔ (๒.๗%)	๓๒ (๒๑.๖%)	๕๒ (๓๕.๑%)	๔.๐๘	๐.๙๑๕
	ชาย	- (๐.๐%)	- (๐.๐%)	๒ (๒.๒%)	๑๗ (๑๘.๓%)	๒๒ (๒๔.๕%)	๔.๓๑	๐.๘๕๖
	รวม	- (๐.๐%)	๒ (๐.๘%)	๖ (๒.๕%)	๔๙ (๒๐.๖%)	๗๔ (๓๑.๑%)	๔.๑๗	๐.๘๙๘

ตารางที่ ๓ ความพึงพอใจด้านกิจกรรม (ต่อ)

		การจำแนกความถี่					ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
กิจกรรมพิเศษ เกี่ยวกับธรรมชาติ ความรู้ และการใช้ชีวิต	หญิง	-	๓	๑๑	๔๙	๘๕	๔.๔๖	๐.๗๒๓
		(๐.๐%)	(๒.๐%)	(๗.๔%)	(๓๓.๑%)	(๕๗.๕%)		
	ชาย	-	๒	๔	๒๙	๕๘	๔.๕๔	๐.๖๘๕
		(๐.๐%)	(๒.๒%)	(๔.๓%)	(๓๑.๒%)	(๖๒.๕%)		
รวม		-	๕	๑๕	๗๘	๑๔๓	๔.๔๙	๐.๗๑
		(๐.๐%)	(๒.๑%)	(๖.๒%)	(๓๒.๕%)	(๕๙.๓%)		

๔.๓ ด้านปัญญา

กิจกรรมเสริมปัญญาทำให้ผู้พักพิงประจักษ์ว่า ตนเองไม่ใช่ผู้โชคร้ายเพียงผู้เดียว แต่ยังมีอีกหลายคนรอบครัวที่เดือดร้อนมากกว่า จึงปล่อยวางความทุกข์ได้ หญิงอายุ ๔๐ ปี รายหนึ่งเขียนไว้ว่า “พยายามมองความสูญเสียของคนอื่นที่ได้รับมากกว่าเรา ไม่เพียงแต่ทรัพย์สิน บางคนต้องสูญเสียญาติพี่น้อง ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับเรา ยังดีกว่าพวกเขามาก พุดได้คำเดียว ชีวิตต้องสู้ต่อไป ท้อแต่ไม่ถอย”

ผู้พักพิงอีกหลายรายได้หลักคิดสำหรับนำไปใช้ดำเนินชีวิตอย่างไร้ทุกข์ หรือเพื่อปรับปรุงแก้ไขส่วนที่ตนบกพร่องต่อไป เช่น ได้เข้าใจชีวิตมากขึ้น ได้รู้ว่าชีวิตไม่มีความแน่นอน เหตุการณ์ทุกอย่างสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคนไม่ว่าจะรวยหรือจน มองเห็นความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้ว่าไม่ควรยึดติดกับข้าวของเงินทอง รู้ว่าเมื่อมีทุกข์ก็ย่อมมีสุขเกิดขึ้นได้ เพราะปัญหาทุกอย่างมีทางแก้เสมอ ต้องมีสติ ไม่ประมาท และจะใช้ชีวิตให้เกิดประโยชน์มากที่สุด หญิงอายุ ๕๐ ปี รายหนึ่งให้ความเห็นว่า “จากทุกข์ก็กลับกลายเป็นสุขกายสุขใจมากที่สุด”

โดยภาพรวมจากการประเมินผลของศูนย์พักพิงแห่งนี้พบว่า ประโยชน์ที่ผู้พักพิง ได้รับจากการเข้าพักอาศัยในศูนย์พักพิงมากที่สุดสามอันดับแรก คือ “กำลังใจ” (ร้อยละ ๗๖.๔๒) “ความสุขกาย” (ร้อยละ ๕๖.๑) และ “ความสุขใจ” (ร้อยละ ๕๔.๔๗) ตามลำดับ

ผู้พักพิงประทับใจด้านจิตใจและปัญญามากที่สุด (ร้อยละ ๘๒.๑๑) ตามด้วยด้านกายภาพ (ร้อยละ ๑๕.๔๕) และด้านอื่นๆ (ร้อยละ ๙.๗๖) ตามลำดับ และมีความพึงพอใจกิจกรรมทางพุทธศาสนามากที่สุด คือ การทำวัตรสวดมนต์เช้าและเย็น การทำบุญตักบาตรและการทำความสะอาดใหญ่ในวันพระ และกิจกรรมธรรมะเพื่อเรียนรู้การใช้ชีวิต ส่วนด้านกายภาพ ผู้พักพิงพอใจอาหารและน้ำดื่มมากที่สุด

๕. บทสรุป

การบริหารจัดการศูนย์พักพิงและการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขา ทำให้เกิดภavana ๔ คือ การพัฒนา กาย คีล จิต และปัญญา ในด้านกาย ผู้ประสบภัยได้รับการตอบสนองความต้องการทางกายภาพ มีที่พักพิง ปลอดภัย สะดวกสบายพอประมาณ มีอาหารน้ำดื่มเพียงพอ มีเครื่องนุ่งห่ม ไฟฟ้าส่องสว่าง ระบบสุขาภิบาล และการรักษาพยาบาล ในด้านศีล ทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยสงบงาม การให้ความช่วยเหลือมีความเป็นธรรมและทั่วถึง ทำให้เกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ ให้อภัย และรักสามัคคี มีความรู้สึกเป็นสุขเมื่อได้มีโอกาสช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ที่ประสบกับปัญหาและความทุกข์ ในด้านจิต ผู้พักพิงมีสุขภาพจิตดีขึ้น รู้สึกสบายใจ สามารถทำใจยอมรับกับปัญหาที่ยากจะแก้ไข มีความมั่นใจว่าสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ เมื่อมีเหตุการณ์ร้ายแรงเกิดขึ้น มีความมั่นใจในการเผชิญเหตุการณ์ร้ายแรงที่อาจจะเกิดขึ้นในชีวิต และในด้านปัญญา ผู้พักพิงซึ่งเป็นผู้ประสบกับความสูญเสียทั้งทางด้านทรัพย์สิน รายได้ อาชีพ ความมั่นคงของชีวิต ตลอดจนความพลัดพรากจากญาติพี่น้องและบุคคลอันเป็นที่รักจนเกิดภาวะซึมเศร้า ท้อแท้ และทุกข์ทรมานจนกระทั่งคิดฆ่าตัวตาย สามารถเรียนรู้และเข้าใจชีวิตของตนเองและคนอื่นว่า ชีวิตไม่มีความแน่นอน เหตุการณ์ทุกอย่างทั้งดีและร้ายสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคนไม่ว่าจะรวยหรือจน มีทัศนคติต่อความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรู้เข้าใจและเท่าทัน ไม่ยึดติดกับทรัพย์สินเงินทองจนเป็นทุกข์ เรียนรู้ว่าเมื่อมีทุกข์ก็ย่อมมีสุขเกิดขึ้นได้ เพราะปัญหาทุกอย่างมีทางแก้เสมอ ปัญหาและอุปสรรคเป็นเพียงบทเรียนและบททดสอบของชีวิตที่ต้องเรียนรู้ฝึกหัดพัฒนา จึงต้องดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ไม่ประมาท และดำเนินชีวิตให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทัศนคติเหล่านี้เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการและการจัดกิจกรรมต่างๆ อย่างมีขั้นตอนและสอดคล้องสัมพันธ์กันกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักไตรสิกขา ทั้งการจัดสรรทรัพยากรอันจำกัดอย่างเพียงพอ การวางระบบระเบียบอย่างมีส่วนร่วม ส่งเสริมการทำวัตรสวดมนต์ ฟังธรรม ปฏิบัติธรรมจนเป็นกิจวัตรประจำวัน เสริมสร้างกำลังใจและความเข้มแข็งด้วยศิลปะและความบันเทิง ตลอดจนการให้ความรู้เสริมทักษะทางวิชาชีพและเตรียมพร้อมด้านต่างๆ ก่อนการกลับสู่ภูมิลำเนา กอปรกับการให้การปรึกษาทางพุทธจิตวิทยาจนทำให้การเยียวยาและพัฒนาชีวิตผู้พักพิงของศูนย์ช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประสบภัยนำท่วมมหัจจุพาลลงกรณราชวิทยาลัยมีผลสัมฤทธิ์ดังกล่าว

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

กรมสุขภาพจิต, “กรอบการดำเนินงานช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตผู้ประสบอุทกภัย”, <[http:// www.mcc-galya.com/index.php?m=negotiation](http://www.mcc-galya.com/index.php?m=negotiation)>, ๓๑ มีนาคม ๕๕.

คณะกรรมการ KM โรงพยาบาลสวนสราญรมย์, “บทเรียนการจัดการตั้งศูนย์พักพิงช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติน้ำท่วมของโรงพยาบาลสวนสราญรมย์”, ๒๕๕๔, <http://61.19.203.117/knowledge/pdf/km/18_km.pdf>, ๓๑ มีนาคม ๕๕.

ศูนย์ข่าวสารนโยบายสาธารณะ, “ศ.สุริชัย เนะยียดหลักการมีส่วนร่วม บริหารจัดการศูนย์พักพิง หวั่นทำลายศักดิ์ศรีผู้ประสบภัย”, ๒๕๕๔, <<http://www.thaireform.in.th/2011-12-30-06-57-30/item/6609-2011-10-28-14-53-19.html>>, ๓๑ มีนาคม ๕๕.

ศูนย์ประสานจัดการความรู้เพื่อรับมือภัยพิบัติ (ศจก.), “แนวทางการจัดตั้งศูนย์พักพิงชุมชนชั่วคราว”, ๒๕๕๔, <<http://technology.in.th/thaiflood/2011/12/18/shelfter/>>, ๓๑ มีนาคม ๕๕.

BioThai, “สมัชชาสุขภาพฯ ถอดบทเรียนสู้ภัยพิบัติ ๙ ข้อ”, <<http://www.biothai.net/news/11448>>, ๓๑ มีนาคม ๕๕.